

Luthers evangeliske anliggende i nadverlæren

Nadver mellem selvhengivelse og
offer

Christine Svinth-Væрге Pøder
d. 12. marts 2021

KØBENHAVNS UNIVERSITET

Digital nadver

Schweiz (Felix Schaad, Tages-Anzeiger)
Hentet på <https://politiken.dk> 7.3.21

Overblik

1. *Quid pro quo* eller kategorisk gave. Opgøret med messeofferet
 - Kristologi og retfærdiggørelse som horisont for opgøret med messeofferet.
 - Hvem giver hvad til hvem i nadveren?
2. Betydning og/eller nærvær: afsked med signifikationshermeneutikken
3. Offerterminologi – og nadveren?
 - Offerets flerdimensionalitet: gensidig selvhæng?
 - Offerets flertydighed: aktiv eller passiv?
4. Erindring og nærvær

Aktiv – passiv
Anabatisk -
katabatisk

Gensidig
hed?

Nadverstriden
Luther vs Zwingli
Realpræsens eller
mindemåltid?

Nadveren
og korset?

1. Quid pro quo eller kategorisk gave. Opgøret med messeofferet i 1520

Kristologi og retfærdiggørelse som horisont for opgøret med messeofferet

- Afsked med distributiv retfærdighed: Quid pro quo/gengældelse
- Retfærdighed som gave
 - Luthers udlægning af Apostolicum, Lille Katekismus
 - Frihedsskriftet
 - Nun freut euch, liebe Christen g'mein
 - Fortalen til udgivelsen af de latinske skrifter
- Retfærdiggørelse ved tro alene (CA 4)

Luther:

- "Von diesem Artikel kann man nichts weichen oder nachgeben es falle Himmel und Erden oder was nicht bleiben will" (Die Schmalkaldischen Artikel, 1537, BSLK, 415)
- "Dass Jesus Christus, unser Gott und Herr, sei 'umb unser Sunde Willen gestorben und umb unseer Gerechtigkeit willen auferstanden', Ro 4,2 [...] Dieweil nu solchs muss geglaubt werden und sonst mit keinem Werk, Gesetze noch Verdienst mag erlanget [...] werden, so ist es klar und gewiss, dass allein solcher Glaube uns gerecht mache [...] Von diesem Artikel kann man nichts weichen oder nachgeben es falle Himmel und Erden oder was nicht bleiben will" (ibid.)

Hvem giver hvad til hvem i nadveren?

- Ein Sermon von dem hochwürdigen Sakrament des heiligen wahren Leichnams Christi und von den Brüderschaften, 1519

Den nye pagt,
som ophæver
den gamle

OFFER??
?

- Ein Sermon vom Neuen Testament, das heißt: von der heiligen Messe, 1520

Testamente som
arveretsligt dokument
inkl testator, arv og
arvinger

- De captivitate Babylonica ecclesiae, 1520

Sermon vom neuen Testament, 1520

- Wen der mensch soll mit gott zu werck kummen vnd von yhm ettwas empfahren, szo musz es also zugehen, das nit der mensch anheb vnd den ersten steyn lege. Sondern gott allein on alles ersuchen vnd begeren des menschen musz zuvor kummen vnd yhm ein zusagung thun.
- Dasselb wort gottis ist das erst, der grund, der felß, darauff sich ernoch alle werck, wort, gedancken des menschen bawen, wilchs wort der mensch musz dankbarlich auffnehmen vnd der gotlichen zusagung trwlich gleuben... Disze trew vnd glaub ist der anfang, mittell vnd end aller werck vnd gerechtigkeit, dan die weyl er gott die eer thut, das er yhn fur wahrhafttig helt vnd bekennet, macht er yhm einen gnedigen gott, der yhn widderumb eeret vnd wahrhafttig bekennet vnd helt (WA 6, 356)
- ... wir vorloeren sonst das Evangelium, Christum, trost und alle gnade gottis" (WA 6,367).

De captivitate Babylonica ecclesiae

- "Det er jo let at forstå for enhver, at disse to, løftet og troen, nødvendigvis hører sammen. Man kan ikke tro, hvis man ikke har fået et løfte, og løftet er tomt og til ingen nytte, uden troen, for det er ved den, løftet bliver bekræftet og opfyldt
- "Quilibet enim facile intelligit, quod haec duo sunt simul necessaria, **promissio et fides**: sine promissione enim credi nihil potest, sine fide autem promissio inutilis est, cum per fidem stabiliatur et impleatur" (WA 6, 517)

- Der, hvor vi burde være taknemmelige for de gaver vi får, kommer vi i vort overmod for at give det, vi burde tage imod, og latterliggør dermed totalt giverens medlidenhed, når vi som en god gerning giver det, som vi bør tage imod som gave. På den måde bliver testator ikke den, der giver sine egne skatte bort, men den, der modtager vores.
 - *ubi de acceptis grati esse debemus, venimus superbi daturi accipienda, irridentes inaudita perversitate donatoris misericordiam, dum hoc donamus ut opus, quod accipimus ut donum, ut testator iam non suorum largitor bonorum sed nostrorum sit acceptor (WA 6, 520)*
- .."…for messen er noget vi tager imod, medens et offer er noget, vi bringer. Man kan ikke samtidig modtage og bringe det samme, lige så lidt som det kan gives og modtages af den samme person (WA 6, 524)

2. Betydning eller nærvær: afsked med signifikationshermeneutikken

Ein Sermon von dem hochwürdigen Sakrament

Ein Sermon vom Neuen Testament

Tegn –
betydning
- tro

Ord - tro

Vom Abendmahl Christi, 1528

- Kristi ord (indstiftelsesordene) er "nicht ein nachwort, sondern ein machtwort, das schaffet, was es lautet" (WA 26, 283)
- Med sprogreglen *communicatio idiomatum* er det rigtigt at tilskrive Kristus allestedsnærvær: "...wo du kanst sagen: Hie ist Gott, da mustu auch sagen: So ist Christus der mensch auch da (WA 26, 332)
- Korsteologisk konsekvens: " Denn ynn der warheit ist Gottes son fur uns gecreutzigt, das ist die person, die Gott ist [...] die person ist gecreutzigt nach der menschheit (WA 26, 321f)

3. Offerterminologi – og nadveren?

Offerets positive flerdimensionalitet: gensidig selvhengivelse

- Frihedsskriftet 1520:
 - "Das was Christus hatt, das ist eygen der glaubigen seele, was die seele hatt, wirt eygen Christi. So hatt Christus alle gutter und seligkeit, die seyn der seelen eygen. So hatt die seel alle untugent und sund auff yhr, die werden Christi eygen
 - "[H]vad Kristus har, det er den troende sjæls ejendom, hvad sjælen har, bliver Kristi ejendom. Således har Kristus alle goder og al salighed – og de er sjælens ejendom- således har sjælen al last og synd på sig og den bliver Kristi ejendom. " (Skr. I udv, bd 1, 300)

Wolfgang Simon:
Die
Messopfertheologi
e Martin Luthers :
Voraussetzungen,
Genese, Gestalt
und Rezeption,
Tübingen 2003

1

Testament und Sakrament

**Gott handelt am Menschen
durch die Verheissung
in Wort und Zeichen**

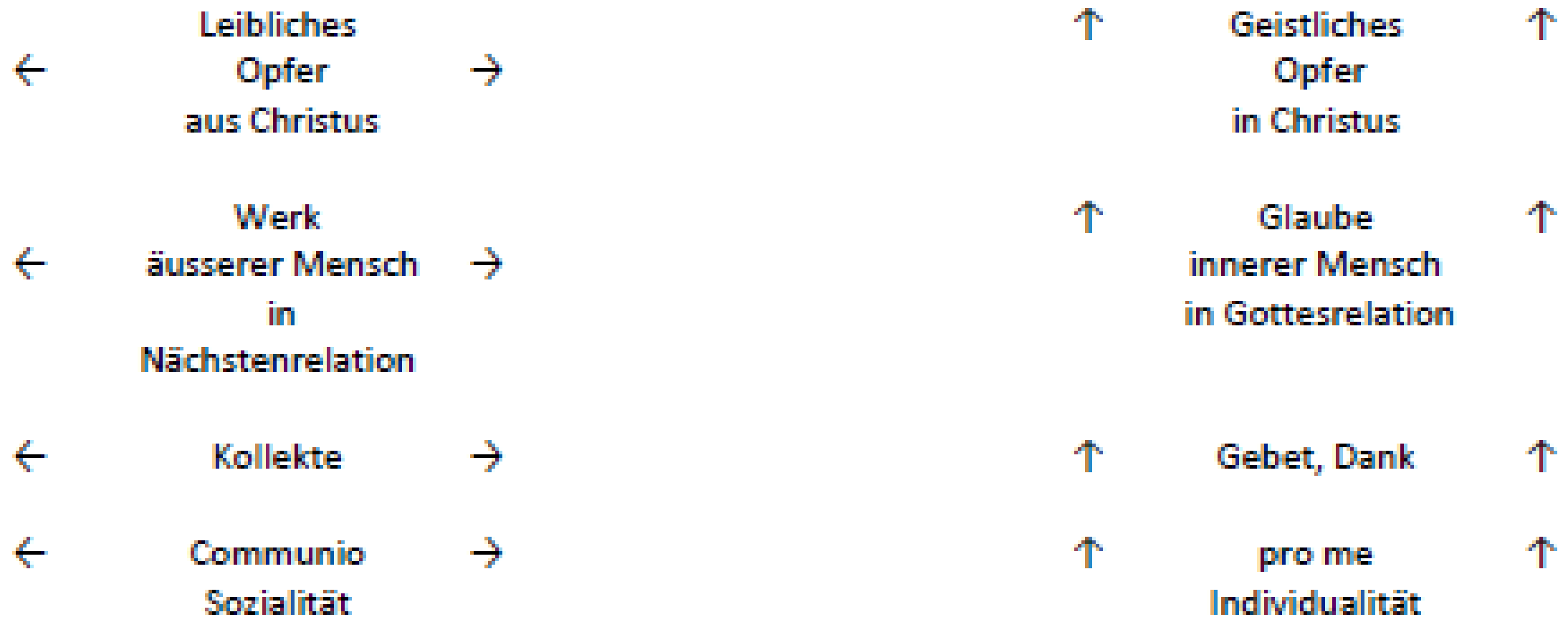

2

Opfer

**Der Mensch antwortet auf die Verheissung
in Glauben und Werken**

Der Mensch antwortet auf die Verheissung
in Glauben und Werken

Offerets flertydighed: aktiv eller passiv?

- Offerbegrebet reserveres til kristologien:
 - „...geboren, gelitten, gekreuzigt, gestorben und begraben, dass er ein Opfer wäre nicht allein für die Erbsund, sondern auch für alle andere Sünde und Gottes Zorn versöhnet ...“ (CA art 3)
 - ...men er også her flertydigt: Aktivt eller passivt? Selvoffer – sonoffer – voldsoffer. *Sacrificium* eller *victima*
- Hvordan henviser nadveren til Kristi kors – og med hvilke offerkonnotationer?
- „‘Sihe da, mensch, ich sag dir zu und bescheyde dir mit dißen Worten vorgebung aller deynes sund und das ewig leben, und das du gewiß seyst und wissest, das solch gelubd dir unwidderruefflich bleyb, ßo wil ich drauff sterben und meyn leyb und bluet dafür geben, und beydes dir zum zeychen und sigell hynder mir lassen, da bey du meyn gedencken solt“
- (WA 6, 357).

Nadveren og korset. *Sacrificium og victima*

- Michael Welker: Was geht vor beim Abendmahl?
 - Kristi realpræsens som den korsfæstedes realpræsens
 - Forsoningens og befrielsens måltid - og forræderens måltid
- Heinrich Assel: Elementare Christologie – bd 2: Der gegenwärtig erinnerte Jesus
 - Narrativ kontingens: det umotiverede, meningsløse, ikke-nødvendige
 - Nulpunkt af mening som narrativt gennemgangspunkt til meningsfuldhed

4. Erindring og nærvær

Ved nadverfejring indbefatter ihukommelsen af forsoningens måltid også ihukommelsen af dette gennemgangspunkt, det meningsløse og umotiverede forræderi, som peger frem mod korset. Den nærværende erindrede Jesus er dermed ikke kun den, som har givet sig selv hen på korset, men også den, som er blevet givet hen, overgivet, var udsat for fare.

Denne erindring om udsathed rummer nadverens gensidige nærvær også.

Tak for opmærksomheden!